

מתן על הפרק

מפגש מחודש עם התנ"ך

ישעיהו פרקים ס"ה-ס"ו

פרק ס"ה

שני הפרקים החותמים את ספרנו עוסקים לסירוגין בנבואות תוכחה ופורענות לרשעי העם, ובנבואות על הטובה לעתיד לצדיקים. החלק הראשון בפרקנו (א-ז) כולל נבואת תוכחה חריפה לעם על התמכרותו לעבודה זרה. בחלק השני (ח-טו) מבדיל הנביא בין הרשעים ועונשם, לצדיקים ושכרם. בחלק השלישי (טז-כה) מתאר הנביא את הטובה הצפונה לצדיקים בעולם הזה, בדמות בריאת עולם חדשה, המקבילה לנבואות אחרות הימים בפרק ב' ובפרק י"ב. נבואת הנחמה בפרקנו, בשונה מנבואות אחרות הימים הקודמות, מתארת את עידונה ותיקונה של המציאות בירושלים, בגבולות חוקי הטבע - ללא שינוי סדרי בראשית.

דברי ה' בפרקנו מופיעים מיד לאחר דברי העם במזמור התחינה בפרקים ס"ג-ס"ד. כיצד מהווים דברים אלה תשובה לטענתם (ראו בייחוד ס"ד, י-יא), ומהו הפתרון העולה בנבואתנו לבעיית הגאולה? (ראו פסוקים ח-טז)

'כי הנני בורא שמים חדשים וְאָרֶץ חֲדָשָׁה' - המאפיין המרכזי החורז את נבואת הנחמה בפרקנו הוא הנגדת צרות העבר ('לא... ולא') לעתיד המתוקן ('כי אם...'), והוא כולל היבטים שונים של שמחה שתהיה בירושלים.

א) 'ולא ישמע בָּה עוֹד קוֹל בְּכִי וְקוֹל זְעָקָה' - בפסוקים יט-כ עוסקת הנבואה בשינוי שיתחולל ביחס למוות. האם מדובר בה על ביטול המוות? ממה נובע הבכי שנזכר כאן, וכיצד הוא ייפסק בעתיד?

ב) בפסוקים כא-כב עובר הנביא לתיאורי נטיעה ובניין. השוו לדברים כ', ה-ז. ולעומת זאת לדברים כ"ח, ל-לג. שימו לב מיהו ה'אחר' בכל תיאור, ומהו התיקון בנבואתנו העולה מהשוואות אלה? חישובו - מה הקשר בין תיקון זה לתיקון שנזכר בפסוקים יח-יט?

ג) לסיכום, מהו אופיה של המציאות המתקנת בעתיד המתוארת בנבואתנו?

פרק ס"ו

בעוד בפרק הקודם הוטחה ביקורת בעובדי אלהים אחרים, פרקנו פותח בביקורת כלפי אלה שעובדים אמנם במקדש ה', אולם שוגים בהבנת מטרת המקדש והקרבות (א-ד). כנגדם מציב הנביא את החרדים על דבר ה', וחווה להם נחמה פתאומית ומהירה, המדומה ללידה מהירה ללא צירים (ה-ז). הנבואה החותמת את פרקנו ואת הספר כולו (יח-כד) היא נבואה נוספת לאחרית הימים - המדגישה את התפקיד האוניברסאלי של המקדש, כאשר העליה לרגל תהפוך לנחלתם של העמים כולם, יחד עם מקומו המיוחד של עם ישראל בתוכו.

הנבואה הראשונה בפרק מבקרת בחריפות את תפיסת המקדש והקרבות הרווחת בעם, ומציבה את התפיסה הנכונה והראויה של עבודת ה'.

א) הנבואה פותחת ב'פרדוקס' כביכול הגלום בתפקידו של המקדש (א, ב). מהם שני הטיעונים כנגד תפיסת בית המקדש כבית שבונים בני האדם לה'?

ב) בהמשך דבריו (בז) מעניק הנביא הסבר לפרדוקס זה. עיקרון זה מבואר בהרחבה בתפילת שלמה בשעת חנוכת המקדש - ראו את תמיהת שלמה (מל"א ח', כז), ותשובתו (שם, כט-ל). למי מיועד המקדש ומה תפקידו לפי דברי שלמה ולפי נבואתנו? ראו את דברי הרד"ק: 'אני לא צויתי על הבית שאשכון אני בו ולא על הזבחים שאוכלם לא צויתי אלא כדי שיכינו ישראל ליבם אלי ויהיה להם מקום מיוחד לבוא שם להתפלל ולהעלות עולות וזבחים, לעורר לבם לבער המחשבות הרעות ולשרפם כדמות הדבר הנשרף על המזבח. אם כן, אם אתם עושים הרע ובאים לביתי וזבחים לפני, הפסדתם הכוונה ואין זה מצותי ואין אתם עושים בזה רצוני אלא ההפך, ואתם מכעיסים אותי בזה!'

ג) בפסוק ג מתייחס הנביא למקריבי קרבנות במקדש, ומפרט ארבעה צמדי פעולות - פעולה ראויה ופעולה מגונה. ראו את דברי הפרשנים הבאים וחשבו מה משמעות הניגוד בין שתי הפעולות, וכלפי מה מכוונת הביקורת:

מצודת דוד: 'ואל זה אביט... אבל לא על המקריבים קרבנות ולבם רחוק ממני... כי קרבנות הרשעים אינם מקובלים לפני והשוחט את השור הרי הוא כאילו מכה איש, כי דם יחשב ולא לרצון. (זובח השה) נמאס בעיני כאילו ערף את הכלב...' (ראו ויקרא י"ז, ג-ד).

דעת מקרא: 'הוי השוחט את השור לקרבן לה' ועם זה הוא גם מכה איש רוצח או מקריב קרבן לעבודה זרה. והוי הזובח שה לקרבן לה' ועם זה הוא מקריב דם חזיר לעבודה זרה.'

פרקנו חותם בנבואת אחרית הימים שבה יהיו 'שמים חדשים וארץ חדשה' (יח-כד), אולם בשונה מפרק ס"ה, כאן מודגש ההיבט האוניברסאלי. כמה תפקידים נודעים לגויים בנבואתנו, בכמה שלבים. עקבו אחר שלושת השלבים וההתפתחות ביניהם (יח-יט, כ, כא). בפסוק כג ממשיך הנביא לתאר את עליית הגויים לירושלים, אולם בתווך מופיע פסוק העוסק בישראל (כב). נסו לשער - מה משמעות מיקומו של פסוק זה כאן, ומה הוא מלמד על יחסי ישראל והאומות לעתיד לבוא?

'וְרֵאִיתֶם וּשְׁשׁ לַבָּנִים וְעֲצֻמוֹתֵיכֶם כְּדָשָׁא תִפְרַחְנָה'

בחפירות ארכיאולוגיות בעיר העתיקה שנערכו בידי בנימין מזר, נחשפה כתובת עברית בת חמש מילים על אחת מאבני הכותל המערבי, בנדבך שגובהו שישה מטר מעל הרחוב המרוצף מימי בית שני ומתחת ל'קשת רובינסון'. הכתובת מביאה, בשינוי קל, חלק מפסוק בספר ישעיהו: 'וְרֵאִיתֶם וּשְׁשׁ לַבָּנִים וְעֲצֻמוֹתֵיכֶם כְּדָשָׁא (תִפְרַחְנָה)...'. החוקרים משייכים את הכתובת למאה הרביעית, ויש שקושרים אותה לתקופתו של הקיסר יוליאנוס. במאבקו נגד הנוצרים ראה יוליאנוס ביהודים בעלי ברית, וכדי לחזקם ביקש להחזיר לידיהם את ירושלים ואף להקים את בית המקדש החרב. הקיסר לא היה רק נאה דורש אלא התחיל כנראה במלאכת השיקום והבניה, הוא התיר ליהודים לחזור ולהתיישב בירושלים ומינה את אחד ממקורביו לממונה על הקמת המקדש. במקורות היהודיים נותרו רק רמיזות עמומות לנסיון הנפל לבנות את בית המקדש. יתכן שאחד מן היהודים שהשתתפו בהכנות להקמת בית המקדש בתקופת שלטונו הקצרה של הקיסר יוליאנוס חרת את הפסוק תוך כדי עבודה, כביטוי לתחושתו ששעת הגאולה באה.

חוקרים אחרים ראו במעשה זה עדות נוספת לפעילות עולי הרגל לאחר החורבן, שנהגו להקיף בשעת הביקור בירושלים את חומות הר הבית ושעריו. לפי סברה זו, החקיקה היא מעשהו של אחד מעולי רגל שהקיף את חומות הר הבית וחקק בחיפזון, ואולי אף בסתר, פסוק המבטא את תקוותו ואמונתו.

(על פי: מרדכי נאור, ירושלים עיר ועם)

"וַיְבִינּוּ בַּמִּקְרָא" < לקט ביאורי מילים לישיעהו פרקים ס"ה-ס"ו

פרק ס"ה

- (א) **גְּדַרְשָׁתִי לְלוֹא שְׁאֵלוֹ:** ה' ביקש את העם ורצה לסייע לו, אולם העם התעלם מקריאתו.
- (ד) **הַיֹּשְׁבִים בְּקִבְרִים וּבְנִצּוּרִים יְלִינוּ:** אותם אנשים נוהגים לשהות ולישון בבתי קברות ובמקומות מבודדים כדי לדרוש אל המתים, בניגוד לאיסור בתורה.
- (יא) **הַעֲרִכִים לַגֹּד שְׁלַחַן, וְהַמְמַלְאִים לַמְּנִי מִמֶּסֶךְ:** העם עזב את ה' ושכחו, ובמקום זאת ערך חגיגות שכללו מאכל ומשתה לגד ומני, אלי המזל והגורל.
- (טו) **וְהִנַּחְתֶּם שִׁמְכֶם לַשְּׁבֻעָה לְבַחֲרִי, וְהִמִּיתֶךָ אֲדָנִי ה':** שמם של עוזבי ה' יהפוך לקללה - 'ימיתך ה' כשם שהמית את פלוני'. **וְלַעֲבָדָיו יִקְרָא שֵׁם אַחֵר:** לעומת זאת, עובדי ה' יזכו בשם חדש שיונצח לעד כברכה.
- (כג) **לֹא יִיגְעוּ לְרִיק וְלֹא יֵלְדוּ לְבִהְלָה, כִּי זֶרַע בְּרוּכֵי ה' הֵמָּה וְצִאֲצָאֵיהֶם אִתָּם:** מלאכתם תצליח בידם, ועמלם לא יהיה לשווא. גם ילדיהם יהיו בני קיימא ולא ימותו בחיי הוריהם, והם יזכו לראות כמה דורות של צאצאים.

פרק ס"ו

- (ד) **גַּם אֲנִי אֲבַחַר בְּתַעֲלֵלֵיהֶם וּמַגּוּרְתָם אֲבִיא לָהֶם:** כנגד בחירתם בדרכים ומעללים רעים, ישיב להם ה' מידה כנגד מידה ויביא עליהם את הדברים שמהם הם יראים.
- (ה) **אָמְרוּ אַחֲיֶכֶם שׁוֹאֵיכֶם מְנַדְּיֶכֶם לְמַעַן שְׁמִי יִכְבֹּד ה' וְנִרְאָה בְּשִׂמְחַתְכֶם וְהֵם יִבְשׁוּ:** שונאיהם ומרחיקיהם של עובדי ה' אומרים להם בלעג ובאירוניה - יראה ה' את כבודו ואנחנו נראה בשמחתכם, והנביא משיב ואומר ששונאיהם יבושו.

חזק חזק ונתחזק!

מכון תורני לנשים ע"ש שרה בת יצחק יעקב רענגרט
The Sodie Rennet Women's Institute for Torah Studies

המרכז ללימודי תנ"ך

התכנית העולמית המקוונת ללימוד שבועי של נביאים וכתובים

perk.matan@gmail.com • טל': 02-5944555

© כל הזכויות שמורות. מתן על הפרק. מתן ירושלים